

En mands liv og virke

Af Karlin Marits Hansen

Jeg blev født på en lille udmark den 22. juli 1924.

Jeg har haft et dejligt, roligt og kærligt hjem. Vi har altid rodet med dyr og jord.

På de 5 tdr. land kunne vi avle alt, hvad vi skulle bruge. Ja mine forældre lagde da til side af deres indtægt.

Min far var ansat på godset (Tranekær) i 45 år. Hjemme var det min mor og mig, der måtte tage os af det daglige.

Da jeg var ca. 6 år fik vi en islænder (hest), og det var noget for mig. Som 7 – 8-årig var det som regel mig, der kørte til mølle og fik malet korn til dyrene. Vi havde 2 køer, en kvie og hesten, samt en so, en slagtegris, 2 slagterigrise og 200 høns.

Jeg mindes høsten meget klart. Min far slog med le, og mor og mig bandt op. Vi skulle så binde så hurtigt, at vi kunne binde garnet om fars ene ben. Jo, vi havde meget sjov såvel sommer som vinter.

Skolen skulle også passes, og der var jo også tid til leg.

Når det var søndag kom min storebror hjem med kæresten, og vi fik et spil fodbold i marken. Min søster boede ikke så langt fra os, så de kom også tit, og hun skulle altid hjælpe, når vi skulle slagte. Det var en stor dag.

Også høsten var dage jeg mindes, og tærskedagen der var vi mange. Først kom de med tærskværket og lokomobilet og presseren. Så skulle det hele stilles op og være klar til næste dag. Så fik alle æbleflæsk til frokost og flæskesteg til middag. Ja det var tider for en gut som mig.

Når det hele var forbi, var det tiden at tage kartoflerne op. Dengang havde vi fri fra skolen til tærskedagen og kartoffelferie et par dage.

Når vi skulle til eksamen, stod min bedstemor, som var nabo til os, henne ved vejen og gav mig en tokrone. Det var tider.

Jeg mindes en aftale min mor og far indgik. Søndag eftermiddag skulle hun have fri, så min far skulle fodre og malke.

Da han skulle vande køerne, gik han med to spande vand og kom ud igen og hældte dem ud i marken. De ville ikke drikke.

Men så blev der banket på ruden efter ham: Næh holdt min ven vil du komme her med to nye spande, og så måtte han op til trappen, og der stod mor med en kedel varmt vand og kom i til det var tempereret, så drak de hver to spande, og min bror og jeg grinede. Dyrene blev behandlet godt dengang.

Efterhånden jeg blev ældre, var jeg på godset i høsten. Jeg tog fra, når de kørte korn hjem og kørte med hesterive. Intet gik til spilde dengang.

Klokken 15 hver dag i høsten kom inspektøren med øl og sodavand til os alle. Efter høsten var slut, skulle vi så møde til høstgilde på gården. Så var magasinet tømt og pyntet med kornaks og rævehaler og kulørte lamper. Menuen bestod af suppe, steg og is, og så var der dans og sluttede af med smørrebrød. Sikken en fest.

Jeg husker også, at mine kammerater og mig vi fiskede i mosen, og det så bedstefar, og han skældte ud og sagde, at vi skulle passe på Den store Bastian med den lødne arm, så vi kom jo ikke for nær til kanten.

I min barndom har jeg oplevet en masse, men tiden nærmer sig jo konfirmationen.

Jeg husker den sidste skoledag. Da vi kørte hjem havde vi en pakke gule North State liggende i tujahækken ved mejeriet. Så da vi kom til skoven, var vi nogle karle.

Jeg blev konfirmeret den 10. april 1938. Det var jo en stor dag. Min storebror kørte for os til kirke. Jeg havde laksko, habit og hat. Det vil ingen have på i dag. Sådan var det dengang.

Så nærmer vi os tiden, hvor vi skulle ud at tjene, og til november fik jeg plads på Toftegården, ikke så langt hjemmefra første gang, men der skete jo noget andet. Sådan en gut fik et spand heste at passe. Vi passede dyrene hver anden søndag. Malkede, gjorde rent og fodrede, men det var jo sjovt. Harve og pløje fik vi lov til.

Hver dag var vi hjemme kl. 8.30 og fik en ordentlig pande flæsk og øllebrød. Så kunne vi nemt klare os til middag. Om eftermiddagen kom manden med en kurv med brød og kaffe. Det var dog ikke alle, der var så heldige med deres plads. Det var næsten som at være hjemme.

Jeg husker tydeligt, at postbuddet, som var min morbror, kom 9.april og fortalte, at tyskerne var gået over grænsen. Vi fik beskeden ude i marken. Sønnen og mig var ved at strø kunstgødning. Manden var ikke helt tilfreds med, som vi kørte, med de skæve spor på grund af flyverne, så vi kom hjem ved gården, men vi fik vist ikke lavet meget den dag.

Da vi skulle så havre, var vi to hele tiden. Jeg kørte hestene og sønnen såmaskinen. De forbandede flyvere fløj så lavt, at hestene blev bange og vi andre næsten også.

Men tiden gik videre, vi manglede trods krigen intet. Sønnen begyndte at grave tørv. Det foregik på den måde, at en tohjulet grubekasse med to aksler i blev fyldt med tørvemasse og passende vand, og så kørte de og æltede det, til det var passende tyndt og tømte indholdet i en form. Så var de lagt til tørre. Så fik vi en karl mere, så kunne det klares alligevel.

Jeg husker, at vi havde svigt med malkemaskinen og måtte malke med hånd. Hvis vi så sad bag ved tjenestepigen og malkede. Hun havde som regel bare ben i træskoene, så kunne vi stråle den varme mælk ned i hendes træsko. Hold fast hvor blev hun gal, men det gik over igen. Jeg skal være ærlig, vi blev lidt mere end perlevenner det sidste år, jeg var der.

En anden sjov ting var, når vi skulle vaske får. Vi havde 30 – 40 stykker. De blev vasket ét for ét i et gammelt saltkar på gårdspladsen. Alle hjalp til. Efterhånden de blev rene, kom de ind i loen i rughalm til knæene. Der gik de et par dage, så kom de efter tur på vaskebænken, og konen og manden klippede.

Hele vinteren hang der en masse røget lam oppe på skorstenen under stråtaget. Det var skønt pålæg.

Så fik jeg lyst til at se noget nyt. Jeg fik en plads mere oppe nord på og var der et år. Det var lidt mere herregårdspræget. Vi var to karle og en fodermester. Manden var gammel forvalter. Arbejdet var jo det samme, dog havde vi ikke noget at gøre med køerne, undtagen når mester havde fri. Men her var såmænd ikke de store oplevelser. Jeg husker, når vi tærskede. Vi havde eget værk, så kom konen med kaffe – nybrændt byg – men det smagte fortrinligt. Det var jo 1941.

Men jeg var jo noget forvænt, eller var det pigen, der trak? Jeg ved det ikke. Jeg søgte tilbage til min gamle plads. Der gik så et halvt år, og desværre solgte de gården, men vi blev hos den ny ejer.

Ja nye koste fejer bedst. Det, mente vi nu, var så som så. Havregrød om morgenen, ellers om sommeren noget tyndt øllebrød. Os, som var vant til flæskepanden kl. 8.30, skulle nu gå hele formiddagen på tyndt øllebrød. Bonden her var missionsk, så det gik ikke længere end til november. Men før jeg flyttede, skulle min kusine og pigen til afslutning i en friskole på et husholdningskursus. Og der skete det, at jeg brændte varm på en fremmed pige, og ja det har nu varet i snart 53 år.

Nu flyttede jeg så nordpå igen og fik en pragtfuld plads hos nogle midaldrende mennesker. Men der var næsten kun mig til at passe jorden, da manden havde leddegigt. Jeg havde et godt værelse i en fløj for mig selv.

Det var en oplevelse at passe jorden, der var jo kun mig til det.

Det var et sjældent madsted. Jeg husker, når vi fik grønkålssuppe med godt flæsk og kød, fik vi altid små pandekager og æblegrød med mælk oven på. Det var jo kost, der kunne arbejdes på.

Jeg husker, at jeg holdt juleaften på gården. Det var første gang, jeg ikke holdt jul hjemme hos mine forældre.

Men tiden gik jo med arbejde der også, og jeg syntes at skulle flytte igen. Vi havde i løbet af året fået en lille pige, og så kunne jeg jo komme nærmere dem. Det var jo rart.

Det var også et friere liv på den gård. Vi havde en søndag på skift, hvor vi skulle passe heste og køre til mejeriet. Men til gengæld skulle vi ud i alt slags vejr. Når det regnede i flere dage, så vi ikke kunne være i marken, kørte vi grus op fra stranden. Ude skulle vi være.

Jeg husker engang i høsten. Vi tærskede ude i marken, og vi havde en fremmed til at sætte halm, og han skulle altid have sin kaffe, så vi myrede på, for at han ikke fik tid. Men pludselig var en rem faldet af, og hvem sad og drak kaffe oppe i stakken. Det gjorde han. Men alt i alt havde vi det såmænd godt.

Så blev det november igen. Vi flyttede i hus og blev gift. Tiden gik med løst arbejde, indtil jeg fik arbejde i en tørvemose. Det var jo stadig under krigen eller besættelsen, om man vil. Jeg var der til eftersommeren lige før befrielsen.

Videre kom jeg i et murerfirma, hvor jeg var i flere år. Vi byggede en herregård om efter en brand, og der var vi i 1½ år. Senere var vi på slottet i næsten 2 år, foruden småreparationer rundt omkring. Men årene gik, og der blev mindre murerarbejde, og

jeg måtte til landbruget igen. Først på en mindre gård, senere på en af godsets gårde, hvor jeg først var i materialen, senere kreaturpasser. Der havde vi et fint samarbejde – 2 mand og fodermesteren. Det var en skøn tid om sommeren. Op kl.3.15. Køerne skulle hentes ind til kl. 4.00 morgen, men så kunne vi køre hjem kl. 7.30. Så tidligt op og høre fuglene synge. Det var nu en oplevelse.

Men det fik også en ende. Hele besætningen blev solgt, og det hele blev overtaget af en bestyrer fra en af godsets andre gårde, men det gik nu ikke så længe, for han var ikke nem. Så snart noget gik i stykker, skulle alle have en balle – også de uskyldige. Vi var dog voksne mennesker. Så vi søgte et andet sted hen.

Ved hjælp fra en tidligere arbejdskammerat søgte vi til Fyn. Vi var dog heldige at få et godt arbejdsmiljø. Her var ingen dyr, men slot (Margård), park og skov og 400 tdr. land. 1½ år blev det til, så skulle der skæres ned. Forvalteren og jeg blev sagt op, men vi måtte blive boende i huset.

Hurtigt i arbejde igen. Denne gang på et mejeri. Der var vi så i nogle år. Så lukkede mejeriet, og jeg fik en tur på et snedkerværksted, hvor vi lavede byggereoler i et års tid, så stoppede han.

Et lille års tid var jeg på et nedlagt mejeri, hvor vi kørte forsøg med kartoffelmos, men det var en fugtig herre, så det gik ikke mere end et års tid.

Så kom jeg på GASA og var der i 10 år. Der var mormor i forvejen. Vi var i tomat- og frugtafdelingen.

Da vi flyttede fra godset, fik vi bygget et lille nyt landarbejderhus. Det var jo dejligt i forhold til de fugtige rønner, vi var vant til – centralvarme, badeværelse o.s.v .

Vi havde jo 4 piger herhjemme, men her var jo 2 børneværelser, så det kunne sagtens gå.

Efterhånden som pigerne blev voksne, kom drengene jo også til. Vi har altid været mange her i huset. Et år til jul var vi 21 personer til at spise og danse om juletræ. Hvor har vi dog haft mange hyggelige timer.

Hvor tiden på GASA er blevet af, ved vi egentlig ikke. En kort tid derefter var jeg truckfører og pladsmand hos Brdr. Dahl i Odense.

Så kom jeg på Billeshave Ungdomshjem som havemand. Det var tider. Efter kort tid kom der en mand mere. Vi var jo langtidsledige, som lærerne på hjemmet kaldte os.

Foruden os to var der en gartner. Der havde vi meget sjov med de unge. De var jo småkriminelle, men vi kunne jo nok klare dem. Vi skulle skuffe, rive, samle blade, slå græs, grave have o.s.v.

Så kom tiden, da jeg skulle på efterløn og skulle gå hjemme hos mor. Det har jeg aldrig fortrudt. Der var jo nok med at holde hus og have, men samtidig blev der tid til børn og venner. Vi har jo været heldige at have mange gode venner. Mange gode fester hos os selv og vores børn og hos vores venner og øvrige familie. Konfirmationer, bryllupper har vi også klaret. Jeg synes ikke, vi må klage. Vi har et godt liv.

Tilføjelser

Medens vi boede i det lille hus, fik vi mange venner. Især en ungdomskammerat og hans kone. Vi kom meget hos hinanden og havde meget sjov. Flere gode ture. En tur til Lohals og Hov med en overdådig madkasse, biograftur med efterfølgende bal på Badehotellet. Det var lyst, da vi kom hjem om morgenen.

En anden herlig tur blev bestemt over et år. Vi spillede kort til kasse. Da vi skulle af sted tog vi med Vemmenæsfærgen over til Tåsinge. Så gik turen mod Sønderborg. Eftermiddagskaffen blev drukket på kro på Fyn. Videre til Skamlingsbanken. Der åbnede vi madkassen. Jeg tror ikke, damerne regnede med, at vi kom hjem foreløbig.

Da alt dette var nydt, gik turen videre til Haderslev. Her overnattede vi og gik på restaurant om aftenen. Næste morgen gik turen videre til Hoptrup, hvor vi fik morgenkaffe.

Så videre til Gråsten slot, Dybbøl mølle og Sønderborg slot.

Efter alle de indtryk begyndte turen hjemad. Det lyder utroligt: færge, mad, overnatning, restaurant og benzin, men det var jo helt andre priser dengang. Så lukkede døren. Vi har haft mange gode oplevelser sammen. Tak for det.

Også med venner i Tryggelev so vi har taget mange ture med. Vi har været i Tyskland, fugleparken, og på Mors og med færgen til Kiel. Mange herlige oplevelser, og mest af alt et godt venskab.

Efterskrift af Keld Petersen.

Det oven for beskrevne er afskrift af Karlins håndskrevne notater. Efter teksten at dømme er de skrevet omkring 1994.

Hvad Karlin ikke beretter, er det store arbejde han udførte fra 1991, da Ellen blev ramt af en hjerneblødning. Han varetog hele husholdningen med madlavning og rengøring samt pasningen af hende derhjemme, indtil hun kom på plejehjem i 2003.

Fra han blev alene i 2003 og indtil sin død i 2007, klarede han sig selv med lidt kommunal hjælp til rengøring.